

Perspektywy współpracy Unii Europejskiej z Ukrainą

1. Wstęp

Za początek współpracy między niepodległą Ukrainą i Unią Europejską można uznać grudzień 1991 roku, kiedy Minister Spraw Zagranicznych Holandii, który wtedy sprawował Prezydencję w Komisji Europejskiej, w swoim piśmie do ówczesnego rządu Ukrainy w imieniu Unii Europejskiej uznał niepodległość Ukrainy¹.

Dążenie do integracji europejskiej jest naturalnym skutkiem uzyskania przez Ukrainę niepodległości. Jego korzenie biorą początek w historii narodu ukraińskiego oraz w jego pragnieniu do życia w demokratycznym, gospodarczo rozwiniętym państwie, które dba o dobrobyt swoich obywateli². Głównym zadaniem rządu Ukrainy jest stworzenie, poprzez zmiany wewnętrzne, warunków dla przyszłej akcesji do wspólnoty rozwiniętych państw europejskich. We współczesnej polityce wewnętrznej oraz zagranicznej Ukrainy ten kierunek działań zajmuje pozycję dominującą³.

Zadaniem autora tego artykułu jest przedstawienie najważniejszych obszarów współpracy między Unią Europejską i Ukrainą oraz zdeterminowanie możliwości rozwoju relacji UE–Ukraina wraz z przedstawieniem i analizą pozytywnych i negatywnych efektów rozwoju współpracy. Dużo uwagi w opracowaniu poświęca się analizie wpływu umowy stowarzyszeniowej pomiędzy Ukrainą i Unią Europejską jako nowemu etapowi w rozwoju współpracy bilateralnej.

2. Początek współpracy między Unią Europejską i Ukrainą

Podstawą prawną współpracy między Ukrainą i Unią Europejską do niedawna była umowa o partnerstwie i współpracy (PCA – z ang. Partnership and Cooperation Agreement)⁴, która została podpisana 16 czerwca 1994 r. i weszła w życie 1 marca 1998 r.,

¹ Warto zaznaczyć, że pierwszymi państwami, które uznały niepodległość Ukrainy były Polska, która wtedy jeszcze nie była członkiem Unii Europejskiej, i Kanada (2 grudnia 1991r.); http://udec.ntu-kpi.kiev.ua/lspace/history_ukr_11/schedule.nsf/d862e82eafb758368525663c004f385c/4dc77d3872c4d16e-c2257170004a3081?OpenDocument [dostęp: 27.08.2014].

² *Основи економічної теорії*, s. 123–124, http://nebook.net/book_osnovi-ekonomchno-teor_582/ [dostęp: 26.07.2014].

³ В. Мармазов, *Україна на перехресті європейської та євразійської інтеграції: SOS чи шанс*, [w:] В. Мармазов, І. Піляєв (red.), *Зовнішні справи № 1*, Київ 2010, s. 26–30.

⁴ Pełny tekstu umowy jest dostępny na http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012 [dostęp: 26.07.2014].

a termin jej ważności wygasł 28 lutego 2008 roku. Układając PCA, stronom porozumienia udało się objąć wszystkie kluczowe obszary współpracy bilateralnej. Należały do nich: ścisła współpraca międzypaństwowa przez rozwój dialogu politycznego; harmonizacja relacji ekonomicznych, które będą zawierać wsparcie handlu oraz przyciągnięcie inwestycji zza granicy; stworzenie podstaw dla obopólnej współpracy gospodarczej, społecznej, finansowej, naukowej, technologicznej i kulturowej; wsparcie starań Ukrainy dotyczących wzmocnienia demokracji oraz rozwoju jej gospodarki.

Ze względu na szybki upływ terminu ważności PCA 5 marca 2007 r. Ukraina i Unia Europejska rozpoczęły proces negocjacyjny, dotyczący zawarcia nowej umowy, która tymczasowo otrzymała nazwę „nowa, pogłębiona umowa o współpracy” między Ukrainą i Unią Europejską. Przed jej podpisaniem termin ważności PCA był przedłużany każdego roku⁵.

3. Umowa o stowarzyszeniu między Ukrainą i Unią Europejską

We współczesnych relacjach między Unią Europejską i Ukrainą szczególne miejsce zajmuje umowa o stowarzyszeniu. Negocjacje dotyczące zawarcia tej umowy zostały rozpoczęte jeszcze w 2008 roku.

Umowa zawierała nowe mechanizmy i instrumenty współpracy, zostały w niej także wymienione efektywne instrumenty koordynacji działań stron i nadzorowania ich realizacji. Umowa o stowarzyszeniu obejmuje cztery podstawowe kierunki:

- 1) dialog i reformy polityczne, stowarzyszenie polityczne, współpraca i zbliżenie w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa;
- 2) przestrzeń sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa;
- 3) współpraca gospodarcza i sektorowa;
- 4) stworzenie głębokiej i wszechstronnej strefy wolnego handlu⁶.

Po zakończeniu serii Szczytów Ukraina–UE i głównie po wielu wydarzeniach, powszechnie znanych jako Euromaidan, 21 marca 2014 r. premier-minister Arsenij Jaceniuk, który reprezentował Ukrainę, podpisał polityczną część umowy stowarzyszeniowej⁷ w Brukseli, a po przedterminowych wyborach prezydenckich, kiedy nowym Prezydentem Ukrainy został Petro Poroszenko, 27 czerwca 2014 r. przez niego została podpisana część ekonomiczna umowy stowarzyszeniowej⁸. Oczekuje się, że umowa stowarzyszeniowa w całości będzie działać od 1 stycznia 2016 r., po tym jak państwa

⁵ Portal internetowy http://eulaw.edu.ru/documents/legislation/eea/pca_ukraine.htm [dostęp: 26.07.2014].

⁶ Portal internetowy <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-association> [dostęp: 27.08.2014].

⁷ Portal internetowy <http://itar-tass.com/mezhdunarodnaya-panorama/1064745> [dostęp: 27.08.2014].

⁸ Portal internetowy <http://www.interfax.ru/business/382968> [dostęp: 27.08.2014].

członkowskie UE ratyfikują ją na poziomie państwowym oraz jej główne postanowienia zostaną implementowane do systemu prawnego Ukrainy⁹.

Po tym, jak umowa stowarzyszeniowa wejdzie w życie, Rząd Ukrainy powinien spełnić swoje zobowiązania. Właśnie tutaj mogą wystąpić problemy, o ile nie został stworzony plan implementacji postanowień i zobowiązań wynikających z umowy stowarzyszeniowej do ustawodawstwa Ukrainy. Przede wszystkim Ukraina powinna najpierw wykonać zadania w zakresie dostosowania ukraińskiego ustawodawstwa do przepisów UE, zgodnie z wymogami umowy stowarzyszeniowej oraz zgodnie z wymogami zawartymi w tzw. liście Fuelego¹⁰, które nie zostały wykonane w okresie negocjowania tej umowy.

Należy rozumieć, że samo podpisanie umowy stowarzyszeniowej nie spowoduje natychmiastowych globalnych zmian gospodarczych, bardzo ważna jest akceptacja wszystkich dodatkowych postanowień z niej wynikających. Proces dostosowania ustawodawstwa ukraińskiego nie może być ograniczony określonymi wymogami i szczegółowymi normatywno-prawnymi dokumentami, dlatego że jest on bardzo dynamiczny¹¹.

3.1. Dialog i reformy polityczne, stowarzyszenie polityczne, współpraca i zbliżenie w dziedzinie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa

Dialog polityczny Ukraina–UE rozwijał się w formie corocznych szczytów na najwyższym poziomie dyplomatycznym – Szczytów Ukraina–UE¹² – z udziałem Prezydenta Ukrainy, Przewodniczącego Rady Europejskiej i Przewodniczącego Komisji Europejskiej; posiedzeń Rady Współpracy UE–Ukraina z udziałem Pani premier-ministra Ukrainy, Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Ministra Spraw Zagranicznych państwa, które sprawuje Prezydencję w UE; Komisji i Podkomisji ds. Współpracy Ukraina–UE; Komisji Współpracy Parlamentarnej; spotkań na poziomie Ministrów Spraw Zagranicznych dla prowadzenia dialogu politycznego; posiedzeń w ramach dialogów sektorowych; regularnych konsultacji na szczeblu grup roboczych. Corocznie w ramach współpracy UE–Ukraina odbywają się wizyty na najwyższych szczeblach urzędowych¹³.

Umowa stowarzyszeniowa między UE i Ukrainą nadaje relacjom bilateralnym nowy wymiar współpracy. Pozwala ona rozszerzyć współpracę poprzez konkretne

⁹ Portal internetowy http://zik.ua/ua/news/2014/06/27/ukraina_ta_yes_pidpysaly_ekonomichnu_chastynu_ugody_pro_asotsiatsiyu_501209 [dostęp: 27.08.2014].

¹⁰ Portal internetowy <http://glavcom.ua/articles/9783.html> [dostęp: 27.08.2014].

¹¹ Więcej informacji dotyczącej implementacji ustawodawstwa europejskiego na <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1629-15> [dostęp: 27.08.2014].

¹² Portal internetowy <http://ukrainianweek.com/Politics/73494> [dostęp: 27.08.2014].

¹³ Informacja o każdym Szczycie Ukraina–Unia Europejska dostępna na <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ua-eu-summit> [dostęp: 27.08.2014].

zobowiązania Ukrainy w dziedzinie wzmocnienia instytucji demokratycznych, walki z korupcją, strukturalnych reform gospodarczych i działań w zakresie rozwoju współpracy z UE w obszarach kluczowych¹⁴.

Korzystny wpływ na rozwój relacji politycznych między Ukrainą i UE miało rozszerzenie Unii w 2004 r., którego skutkiem było wyłonienie się spośród państw członkowskich UE grupy tzw. przyjaciół Ukrainy – szeregu państw Europy Środkowo-Wschodniej, które posiadały tradycyjne więzi partnerskie z Ukrainą (do nich należy również Polska). Potwierdzenie wyboru Ukrainy na rzecz demokratycznego rozwoju przyczyniło się do zmiany polityki UE wobec Ukrainy, powołania niestandardowych instrumentów i mechanizmów współpracy. Pozytywny efekt w tym ujęciu miała również nowa koncepcja współpracy z państwami sąsiadującymi z UE, zapoczątkowana w 2003 r. – Europejska Polityka Sąsiedztwa¹⁵.

Z kolei negatywny wpływ na stały rozwój współpracy Ukrainy i UE miał kryzys polityczny w Ukrainie w marcu–czerwcu 2007 r., który był spowodowany konfliktem pomiędzy Prezydentem i Parlamentem Ukrainy, związanym z wykładnią nowej Konstytucji Ukrainy¹⁶. Mimo formalnej kontynuacji współpracy z UE na wszystkich płaszczyznach w tym okresie niepewność sytuacji politycznej drastycznie ograniczyła możliwości strony ukraińskiej w rozszerzeniu zakresu współpracy, spowodowała zawieszenie negocjacji dotyczących perspektyw europejskich Ukrainy, wzmocniła pozycje sceptyczne wobec Ukrainy wśród państw członkowskich UE. Na tym tle uniknięcie militarnego rozwiązania kryzysu, przeprowadzenie przedterminowych wyborów parlamentarnych jesienią 2007 r. i utworzenie koalicyjnego rządu Julii Tymoszenko stały się pozytywnymi sygnałami dla UE o politycznej dojrzałości ukraińskiej władzy oraz możliwości kontynuacji rozwoju partnerstwa z Ukrainą jako z pełnoprawnym państwem europejskim. Po wyborach prezydenckich w 2010 r. Prezydentem Ukrainy został wybrany Wiktor Janukowycz. Chociaż w swojej działalności W. Janukowycz deklarował chęć rozwoju współpracy z Unią Europejską, to w praktyce żadne realne działania nie zostały przez niego podjęte, co doprowadziło do kolejnego kryzysu politycznego w Ukrainie w latach 2013–2014. Skutkiem kryzysu politycznego było zjawisko Euromaidanu oraz przedterminowe wybory prezydenckie w 2014 r., które wygrał w pierwszej turze Petro Poroszenko. Jego zwycięstwo zostało uznane przez przedstawicieli Unii i od tego momentu rozpoczyna się nowy etap współpracy Ukrainy i UE¹⁷.

¹⁴ Portal internetowy http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/association_agreement/index_uk.htm [dostęp: 27.08.2014].

¹⁵ Portal internetowy http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/what_eu/neighbourhood_policy_eastern_partnership/index_uk.htm [dostęp: 27.08.2014].

¹⁶ Portal internetowy http://www.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1580:2012-04-23-14-40-38&catid=153:2007&Itemid=176 [dostęp: 27.08.2014].

¹⁷ Portal internetowy <http://nbnews.com.ua/ru/blogs/111881/> [dostęp: 28.08.2014].

3.2. Przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości

W celu intensyfikacji współpracy między Ukrainą i UE w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości 18 czerwca 2007 r. na posiedzeniu Rady Współpracy UE–Ukraina został podpisany zaktualizowany Plan działań UE–Ukraina w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Dla implementacji, monitoringu i oceny realizacji tego planu eksperci z Ukrainy i UE, w ramach Podkomisji 6 „Wolność, bezpieczeństwo i sprawiedliwość”¹⁸, opracowali projekt harmonogramu implementacji jego założeń. W wyniku przyjęcia i zapewnienia implementacji nowego harmonogramu, który zawierał 99 celów i przewidywał realizację 224 wspólnych działań w obszarach – migracja i azyl, współpraca transgraniczna i polityka wizowa, walka z przestępczością zorganizowaną, terroryzm, współpraca w kwestiach rządów prawa, poprawa systemu prawnego, współpraca w kwestiach prawnych (poprzedni plan działań, przyjęty w 2002 r., zawierał 42 cele i 134 wspólne działania), współpraca między Ukrainą i EU w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości zostanie istotnie wzmocniona i rozszerzona¹⁹.

Ukraina i UE również pomyślnie zakończyły długi i skomplikowany proces negocjacyjny, który dotyczył umów o liberalizacji reżimu wizowego i readmisji. 18 czerwca 2007 r. w trakcie posiedzenia Rady Współpracy w Luksemburgu zostało zawarte porozumienie w sprawie pierwszego etapu liberalizacji wizowej państw należących do strefy Schengen z Ukrainą, które weszło w życie 1 stycznia 2008 roku. Obecnie, po przyjęciu przez Radę Najwyższą Ukrainy (Werchowna Rada – Parlament Ukrainy) 13 maja 2014 r. ostatnich zmian ustawodawczych, niezbędnych dla liberalizacji reżimu wizowego, w październiku 2014 r. rozpoczęły się negocjacje w związku z przejściem do drugiego etapu liberalizacji reżimu wizowego z UE²⁰.

Umowa między Ukrainą i UE w sprawie ułatwień wizowych ustanawia uproszczony reżim wydawania wiz dla obywateli Ukrainy przez instytucje konsularne państw członkowskich Unii Europejskiej w ramach ustawodawstwa Schengen. Do kluczowych elementów umowy należą postanowienia dotyczące: perspektywy wprowadzenia wzajemnego ruchu bezwizowego; bezwizowego reżimu dla posiadaczy paszportów dyplomatycznych; wydawania wiz wielokrotnego wjazdu (okres ważności wiz od 1 roku do 5 lat) obywatelom Ukrainy, w tym przedstawicielom biznesu, członkom delegacji państwowych, krewnym obywateli Ukrainy, którzy legalnie zamieszkują na terenie państw członkowskich UE, dziennikarzom, sportowcom, uczestnikom badań naukowych, imprez kulturowych i artystycznych; wydawania darmowych wiz dla wielu kategorii osób,

¹⁸ Portal internetowy http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=231373467 [dostęp: 28.08.2014].

¹⁹ Portal internetowy <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/justice/cooperation> [dostęp: 27.08.2014].

²⁰ Portal internetowy <http://www.rbc.ua/ukr/news/politics/v-es-dopuskayut-perehod-ko-vtoroy-faze-liberalizatsii-vizovogo-21052014104600> [dostęp: 27.08.2014].

w tym dzieci do 18 roku życia i dzieci i młodzieży do 21 roku, które znajdują się na utrzymaniu emerytów, dziennikarzy, krewnych obywateli Ukrainy, legalnie zamieszkujących na terenie państw członkowskich UE. Umowa uporządkowuje listę dokumentów, które potwierdzają cel wyjazdu, ustalają opłatę konsularną za wizę w wysokości od 35 do 70 euro w nagłych przypadkach i ograniczają warunki rozpatrzenia ankiet o wydanie wizy do 10 dni kalendarzowych.

Polityczna deklaracja umowy przewiduje zawarcie dwustronnego porozumienia między Ukrainą z jednej strony a Polską, Węgrami, Słowacją i Rumunią z drugiej strony o zasadach małego ruchu granicznego dla mieszkańców obszarów przygranicznych. Takie porozumienie już zostało podpisane z Republiką Węgierską, Republiką Słowacką, Rzeczpospolitą Polską i Rumunią. Porozumienie przewiduje możliwość przekroczenia granicy z państwami członkowskimi UE przez obywateli Ukrainy, którzy zamieszkują w obszarze przygranicznym (do 50 km od granicy) bez wiz, na podstawie zezwolenia na uproszczone przejście granicy²¹.

Umowa między Ukrainą i UE o readmisji reguluje procedury dotyczące identyfikacji oraz powrotu obywateli Ukrainy i państw trzecich oraz osób bez obywatelstwa, które trafiły lub znajdują się na terytorium państw członkowskich UE nielegalnie²². Umowa przewiduje zwykłą i przyspieszoną procedurę readmisji, określa zakres dokumentów, które pomagają ustalić tożsamość nielegalnego migranta, wyznacza ramy czasowe dla wniosku o readmisję. Głównym osiągnięciem umowy był kompromis odnośnie do dwuletniego okresu przejściowego, który dotyczył powrotu do Ukrainy imigrantów z państw trzecich, co dało więcej czasu dla powołania odpowiednich organów instytucjonalnych w zakresie zarządzania migracją i wzmocnienia kontroli granicznej. Dla strony ukraińskiej było ważne uzyskanie zobowiązania ze strony UE o zapewnieniu dodatkowego wsparcia finansowego i technicznego dla osiągnięcia tych celów, co odzwierciedliło się w jednostronnej deklaracji UE w załączniku do umowy o readmisji²³. W tym kontekście aktualny staje się problem przygotowania przez stronę ukraińską wartościowych projektów w dziedzinie zarządzania migracją i walki z nielegalnymi imigrantami. Obecnie strona ukraińska nie wykorzystuje w pełnym zakresie dostępnych narzędzi wsparcia finansowego²⁴.

Pomimo zawarcia wspomnianych umów o ułatwieniach wizowych i readmisji można obserwować stałą tendencję do pogorszenia warunków i skomplikowania procedury

²¹ O. Крапівін, І. Тодоров, *Євроатлантична інтеграція України*, Donieck 2007, s. 185–190

²² Угода між Україною та Європейським Співтовариством про readmisію осіб від 18 червня 2007 р., “Офіційний вісник України” 2008, № 8, s. 197.

²³ Portal internetowy http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/control/uk/publish/article;jsessionid=CE916D0F405E13683911A6BF9B3CC9A4?art_id=47143&cat_id=47123 [dostęp: 27.08.2014].

²⁴ Portal internetowy <http://univd.edu.ua/doc/15377/yustitsiya-svoboda-i-bezpeka-yak-sferi-evropeyskoi-integratsii-ukraini> [dostęp: 27.08.2014].

rozpatrywania wniosków wizowych dla obywateli Ukrainy przez urzędy konsularne państw członkowskich strefy Schengen UE. W szczególności to dotyczy terminów rozpatrywania wniosków, wykazu dokumentów niezbędnych do wydawania wiz, wprowadzenia praktyk pośredników w wydawaniu wiz – centrów wizowych, których działalność wiąże się z dodatkowymi opłatami wizowymi, co jest niezgodne z postanowieniami umowy o ułatwieniach wizowych. Strona ukraińska wielokrotnie zwracała się do Komisji Europejskiej z prośbą o interwencję i rozwiązanie problemów związanych z dyskryminacyjnym traktowaniem obywateli Ukrainy przez instytucje konsularne państw członkowskich UE.

Bardzo ważną kwestią jest również pogłębienie współpracy w celu przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy i finansowania terroryzmu, handlu narkotykami, przestępczości zorganizowanej oraz rozwoju współpracy w dziedzinie pomocy prawnej w sprawach cywilnych i karnych. W ramach współpracy w zakresie zwalczania korupcji, przestępczości zorganizowanej i terroryzmu zostały nawiązane kontakty między zainteresowanymi organami Ukrainy i Lizbońskim Centrum Monitorowania Konsumpcji i Dystrybucji Narkotyków (EMCDDA). Jednocześnie nie widać postępu w rokowaniach i współpracy z Europejskim Urzędem Policyjnym (Europol) i Europejską Jednostką Współpracy Sądowej (Eurojust)²⁵. Wynika to ze zmiany mandatu Europolu i trwającego procesu ratyfikacji na Ukrainie Konwencji Rady Europy o ochronie osób w związku z automatycznym przetwarzaniem danych osobowych i dodatkowym Protokołem do Konwencji.

Głównym zadaniem Ukrainy w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości jest wzmocnienie zasad rządów prawa i wzmocnienie odpowiednich instytucji, w szczególności w zakresie egzekwowania prawa i ustanowienia sprawiedliwości, zwłaszcza wzmocnianie sądownictwa, zwiększenie wydajności i efektywności sądownictwa oraz zapewnienie mu niezależności i bezstronności. Jednym z elementów współpracy jest zagwarantowanie odpowiedniego poziomu ochrony danych osobowych zgodnie z najlepszymi standardami europejskimi i międzynarodowymi²⁶.

3.3. Gospodarcza i sektorowa współpraca UE–Ukraina

W aspekcie gospodarczym Unia Europejska zawsze była jednym z najważniejszych partnerów Ukrainy. Kluczowe znaczenie dla współpracy gospodarczej Ukraina–UE ma przystąpienie Ukrainy do Światowej Organizacji Handlu w 2008 roku. Przystąpienie do WTO utorowało drogę do rozpoczęcia negocjacji dotyczących stworzenia

²⁵ Portal internetowy <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/justice-freedom-security> [dostęp: 28.08.2014].

²⁶ Л.Л.Прокопенко, *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України : матеріал. 6-ї регіон. наук.-практ. конф.*, Dniepropietrowsk 2009, s. 260–263.

głębokiej i wszechstronnej strefy wolnego handlu między Ukrainą i Unią Europejską, co jest celem strategicznym Ukrainy w sferze gospodarczej. Powołanie głębokiej i wszechstronnej strefy wolnego handlu jest częścią umowy stowarzyszeniowej między Ukrainą i UE.

Powołanie takiej strefy wraz z wymogiem dostosowania towarów wyprodukowanych w Ukrainie do standardów UE będzie przyczyniać się do stopniowej integracji Ukrainy z rynkiem wewnętrznym Unii Europejskiej. Celem działań, które Ukraina będzie wdrażać w ramach umowy o wolnym handlu, jest przeprowadzenie koniecznych dla niej reform, będących potężnym bodźcem dla ogólnego rozwoju kraju. W tym kontekście porozumienie o wolnym handlu powinno mieć zrównoważony charakter, otwarcie rynków Ukrainy powinno być proporcjonalne do oczekiwanych korzyści.

Głęboka i wszechstronna umowa o wolnym handlu dotyczy nie tylko zniesienia taryfy celnej na handel towarami, lecz również liberalizacji handlu usługami i doprowadzenia gospodarki Ukrainy do spójności ze standardami Unii Europejskiej. Taka strefa wolnego handlu przewiduje:

- eliminację opłat celnych oraz ograniczeń ilościowych;
- znaczące ograniczenie barier nietaryfowych w handlu towarami przez harmonizację lub wzajemne uznanie standardów technicznych;
- prowadzenie polityki konkurencji, zarządzania korporacyjnego i wewnętrznej regulacji rynków zgodnie z zasadami, które istnieją w UE oraz państwach członkowskich;
- zapewnienie niezbędnego wsparcia, w tym pomoc techniczną, inwestycje w infrastrukturę, edukację i szkolenia.

Chociaż umowa o powołaniu strefy wolnego handlu została już ratyfikowana przez Ukrainę i strona ukraińska deklaruje gotowość do implementacji jej głównych założeń do swojego ustawodawstwa już do końca 2015 r., to wiele kwestii technicznych pozostaje otwartych.

W Ukrainie istnieje wiele problemów o charakterze technicznym, związanych z dostępem towarów ukraińskich do rynków UE, które wynikają z tego, że wymogi UE są implementowane lub wykorzystywane przez Ukrainę w sposób niewłaściwy. Dlatego w handlu pojawiają się następujące problemy:

- przepisy techniczne, normy i standardy oraz procedury oceny zgodności nie odpowiadają zasadom WTO, dotyczącym barier technicznych w handlu;
- wymogi sanitarne i fitosanitarne nie spełniają obowiązujących zasad WTO;
- ochrona własności intelektualnej jest niewystarczająca;
- brak skutecznych przepisów oraz aktów prawnych dotyczących kwestii związanych z ochroną konkurencji.

Właśnie podpisanie i realizacja założeń umowy stowarzyszeniowej powinna rozwiązać wyżej wymienione oraz inne problemy, które występują w handlu między Ukrainą i Unią Europejską. Główną korzyścią ze stworzenia strefy wolnego handlu z UE dla Ukrainy jest rozwój relacji handlowych na zasadach równości w długotrwałej perspektywie. Dlatego jej formułowanie powinno wynikać z potrzeby stopniowej liberalizacji obrotów handlowych z rynkiem ukraińskim z dokładnie określonymi granicami czasowymi.

4. Integracja ukraińskiego sektora energetycznego ze strukturami UE

Główne założenia oraz dziedziny współpracy Ukrainy i UE w sektorze energetycznym są zawarte w Protokole ustaleń w sprawie współpracy w dziedzinie energii między Unią Europejską a Ukrainą, podpisanym 1 grudnia 2005 roku. Protokół obejmuje pięć obszarów współpracy bilateralnej:

1. Bezpieczeństwo jądrowe.
2. Integracja rynków energii elektrycznej i gazu.
3. Zwiększenie bezpieczeństwa dostaw energii i tranzytu węglowodorów.
4. Reforma strukturalna, zwiększenie standardów bezpieczeństwa i ochrony środowiska naturalnego w przemyśle węglowym.
5. Efektywne wykorzystanie surowców energetycznych.

Protokół ma wielkie znaczenie, ponieważ obejmuje wspólne cele i zadania polityki energetycznej UE i Ukrainy, które skupiają się na realizacji interesów strategicznych w dziedzinie dywersyfikacji i bezpieczeństwa dostaw surowców energetycznych i energii elektrycznej. Zawiera również potwierdzenie nabycia przez Ukrainę członkostwa w Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Energetyczną, który wszedł w życie 1 lipca 2006 roku.

Posługując się założeniami swojej polityki energetycznej, UE wymaga od Ukrainy zapewnienia niezawodnego tranzytu węglowodorów z Rosji oraz liberalizacji rynku ropy naftowej i gazu w Ukrainie, co pozwoliłoby w pewnym stopniu dokonać obniżki taryf tranzytowych. Jednocześnie UE uważa, że w interesach obu stron jest wzmocnienie współpracy w sektorze energetycznym, w szczególności w dywersyfikacji szlaków i źródeł dostaw węglowodorów, modernizacja systemu dostaw gazu z Ukrainy oraz importu energii elektrycznej z Ukrainy. W 2007 r. Unia Europejska zaakceptowała założenia swojej nowej polityki energetycznej, która jest znana jako „3 x 20”: redukcja o 20% emisji gazów cieplarnianych, redukcja o 20% zużycia węglowodorów przez podjęcie działań mających na celu oszczędzanie energii, wprowadzenie 20% odnawialnych źródeł energii elektrycznej w bilansie elektrycznym UE do 2020 roku. Główne założenia

polityki energetycznej w znacznym stopniu mają determinujący wpływ na perspektywy współpracy energetycznej Ukrainy i UE. Warto zaznaczyć, że właśnie w tym obszarze koncentruje się rozwiązanie najbardziej problematycznych kwestii bezpieczeństwa narodowego Ukrainy, mających na celu zmniejszenie zależności od importowanych surowców energetycznych z Rosji.

5. Współpraca naukowa i techniczna między Ukrainą i Unią Europejską

Podstawą prawną współpracy między Ukrainą i UE w zakresie badań naukowych jest umowa między Ukrainą i Unią Europejską o współpracy naukowej i technologicznej (podpisana 4 lipca 2002 r.)²⁷, której termin ważności została przedłużony Ustawą Ukrainy №4041 od 16 listopada 2011 roku. Dla nadzorowania działalności w dziedzinie współpracy naukowej i technicznej został powołany Komitet Ogólny ds. Współpracy Naukowej i Technologicznej między Ukrainą i Unią Europejską, którego pierwsze posiedzenie odbyło się 23 listopada 2011 roku w Brukseli.

Ukraina należy do ośmiu państw, które posiadają bardzo rozwinięte technologie i duży potencjał naukowy w dziedzinie badań przestrzeni kosmicznej (po Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i państwach BRICS). W ramach wykonywanych zadań w dziedzinie badań przestrzeni kosmicznej szczególna uwaga należy się aktywnej współpracy z Komisją Europejską, Europejską Agencją Kosmiczną, agencjami kosmicznymi państw członkowskich UE, zaangażowaniu Ukrainy w programach GALILEO-EGNOS (Globalny System Nawigacji Satelitarnej), COPERNICUS (Globalny Monitoring na Rzecz Środowiska i Bezpieczeństwa) oraz powołaniu warunków dla przystąpienia Ukrainy do Europejskiej Agencji Kosmicznej. 27 listopada 2013 r. przedstawiciele Ukrainy i Unii Europejskiej zawarli porozumienie dotyczące otwarcia projektu, którego głównym zadaniem jest rozszerzenie działalności systemu EGNOS²⁸ na terytorium Ukrainy. Bardzo ważną rolę w rozwoju współpracy w dziedzinie badań naukowych i technologicznych między Ukrainą i Unią Europejską pełni dialog z EUROATOM, 19 listopada 2013 roku w Brukseli odbyło się drugie posiedzenie Komitetu Koordynacyjnego dla spełnienia ustaleń między Ukrainą i Unią Europejską o współpracy w dziedzinie energetyki atomowej w zakresie kontrolowanej syntezy termojądrowej oraz o zaangażowaniu ukraińskich instytucji krajowych, zgodnie z ich potencjałem naukowo-technologicznym w dziedzinie badań jądrowych w przyszłych projektach EUROATOM.

²⁷ Tekst jednolity ustawy dostępny na http://science.pu.if.ua/fp7/docs/ugoda_1.pdf [dostęp: 26.07.2014].

²⁸ Więcej informacji o EGNOS na <http://egnos-portal.gsa.europa.eu/> [dostęp: 26.07.2014].

W okresie funkcjonowania 7 programów ramowych UE (obecnie rozpoczął się 8 program ramowy UE 2014–2020) organizacje i instytuty badawcze z Ukrainy uczestniczyły w 126 z 150 projektów, które zostały dofinansowane przez UE (rozmiar dotacji UE wyniósł ponad 26,5 mln euro). Najbardziej aktywnym programem współpracy jest wymiana naukowcami „Maria Curie”. Projekty w ramach tego programu mają na celu ochronę środowiska, rozwój transportu i badania przestrzeni kosmicznej. Udział badań, które kończą się pozytywnym wynikiem tych projektów, wynosi 15, 9%²⁹.

W zakresie współpracy z Unią Europejską poszukiwane są najlepsze sposoby skłonięcia Ukrainy do realizacji nowego programu Horyzont 2020³⁰ – Program Unii Europejskiej na rzecz wspierania badań naukowych i wdrażania innowacji. Całkowity budżet programu do końca 2020 roku wynosi 80 mld euro, a w ciągu pierwszych dwóch lat (2014–2015) dla osiągnięcia celów programu zostanie wydanych 15 mld euro. W okresie 2014–2015 projekty głównie będą dotyczyć 12 obszarów współpracy (np. medycyna spersonalizowana, „inteligentne miasta” i bezpieczeństwo cyfrowe)³¹.

6. Podsumowanie

W porównaniu do innych państw Europy Środkowo-Wschodniej Ukraina dokonała znaczącego postępu w rozwoju swoich relacji z państwami należącymi do Unii Europejskiej, jednakże postęp jest mniejszy niż w przypadku państw tego samego regionu, takich jak Polska, Czechy, Litwa, Łotwa, które przystąpiły do grona państw członkowskich Unii Europejskiej. W najbliższej przyszłości głównym zadaniem Ukrainy jest implementacja zmian ustawodawczych w ramach zobowiązań wynikających z umowy stowarzyszeniowej z UE, co pozwoli towarom ukraińskim, poprzez wdrożenie wymogów formalnych dotyczących produktów oraz spełnienie norm technicznych i jakościowych, uzyskać dostęp do rynku wewnętrznego UE. Oprócz aspektów ekonomicznych, które głównie są zawarte w rozdziałach dotyczących strefy wolnego handlu i współpracy ekonomicznej, umowa stowarzyszeniowa tworzy podstawy prawne dla przejścia do nowego wymiaru współpracy między Ukrainą i UE na poziomie społecznym i politycznym.

Należy również zauważyć wyraźną pewną jednostronność finansowania współpracy między Ukrainą i Unią Europejską ze strony instytucji UE w ramach różnych projektów. Jednak Ukraina kompensuje swój brak inwestycji finansowych wkładami zasobów kapitałowych oraz pracy.

²⁹ Бабін Б., *Феномен міжнародних програм у форматі європейської інтеграції України* (ч. 2), Lwów 2009, s. 122–126.

³⁰ Portal internetowy http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-1085_en.htm [dostęp: 28.07.2014].

³¹ Portal internetowy http://eeas.europa.eu/delegations/russia/press_corner/all_news/news/2013/20131213_ru.htm [dostęp: 28.07.2014].

